

ΔΥΣΛΕΞΙΑ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ - ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Βασίλης Καπετάνιος, Εργοθεραπευτής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένας ασφαλής τρόπος για να μελετήσουμε ένα θέμα για το οποίο υπάρχουν διαφορετικές διαγνωστικές και θεραπευτικές και άλλες εκτιμήσεις είναι η αναφορά στην ιστορική - εξελικτική του πορεία ώστε να μπορέσουμε να αποσαφηνίσουμε έννοιες και διαδικασίες που αφορούν το θέμα καθ' αυτό από άλλα που προέκυψαν δευτερογενώς και απέκτησαν μερικές φορές πρωτεύουσα σημασία.

Αυτός είναι και ο στόχος μας όσον αφορά την ειδική μαθησιακή δυσκολία - δυσλεξία - που παρουσιάζουμε την ιστορική - εξελικτική της πορεία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

δυσλεξία, ιστορικές περιόδους, δυσλεξικό σύνδρομο, νευροψυχολογία.

Ο Λόγος

βιαίως και υποχρεωτικά κατακλύζει τον εγκέφαλο του ανθρώπου όπου ευρίσκει την ανάλογη προδιάθεση

και ποιεί λογικόν

τον ά-λογον άνθρωπον (1)

Η έρευνα και η μελέτη - θεραπεία των μαθησιακών δυσκολιών ήταν μέχρι σήμερα αποκλειστικότητα των παιδαγωγών λογοθεραπευτών κλινικών ψυχολόγων αποκλειστικότητα η οποία δεν διαφώτισε το πρόβλημα αλλά περισσότερο το περιέπλεξε αποτέλεσμα να υπάρχουν ποικίλες δαιδαλώδεις θεωρίες και υποθέσεις (2)

Για τον Αγγλοσαξωνικό χώρο υπολογίζεται ότι από το 1960 - 1990 δημοσιεύθηκαν πάνω από 9500 συμπεράσματα από διάφορες έρευνες σχετικές με τα αίτια της δυσλεξίας (3)

Η Δυσλεξία σαν παθολογικό σύνδρομο ή σαν σύνολο παθολογικών συμπτωμάτων

εμφανίζεται σχετικά αργά στα πλαίσια των επιστημών που την αφορούν γιατί α) γιατί το μορφωτικό επίπεδο του μέσου πολίτη εξελίχθηκε στο τέλος του 19ου και αρχές του 20ου αιώνα, οπότε και η ανάγνωση και η γραφή έγιναν κοινό αγαθό του μέσου πολίτη, μέρος της καθημερινής αγωγής των παιδιών, β) δυσλειτουργίες στην λειτουργική δομή των μηχανισμών της ανάγνωσης ενδιαφέρουν τους επιστήμονες της εποχής έρευνας οι οποίες οδήγησαν στην γέννηση της νέας επιστήμης της Νευροψυχολογίας (4)

Τα θέματα τα σχετιζόμενα με την δυσλεξία ξεκαθάρισαν όταν τέθηκαν κάτω από το πρίσμα της κλινικής νευροψυχολογίας γιατί είναι δεδομένο πια ότι οφείλονται σε δυσλειτουργία των ανωτέρων λειτουργιών του εγκεφάλου που είναι υπεύθυνες και σχετίζονται με αυτές τις λειτουργίες (2,4)

Εξ' άλλου η διαγνωστική ταξινόμηση ICD-10 όσο αφορά την δυσλεξία αναφέρει ότι πρωταρχικό ρόλο παίζουν βιολογικοί παράγοντες, χωρίς να τους προσδιορίζει, οι οποίοι αλληλεπιδρούν με μη βιολογικούς παράγοντες (5)

Η ιστορική αναδρομή του θέματος θα μας βοηθήσει να το μελετήσουμε με σύνεση και να αποκρυστογραφήσουμε όλες τις έννοιες που το διαμόρφωσαν και να αποφύγουμε τον κίνδυνο να πέσουμε σε λανθασμένες κατευθύνσεις από αυθαίρετες απόψεις που προέκυψαν δευτερογενώς (4)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Την ιστορία της δυσλεξίας μπορούμε να την χωρίσουμε σε τρεις περιόδους α) από την αρχαιότητα μέχρι το 1917 β) από το 1917 μέχρι το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο γ) από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι σήμερα (6)

Τα χρονικά όρια της δυσλεξίας ως αναγνωρισμένης παθολογικής κατάστασης (σύνολο συμπτωμάτων) είναι δύσκολο να προσδιοριστούν, γιατί περιπτώσεις αφασίας (με διαταραχές στην έκφραση και κατανόηση του λόγου) έχουν αναφερθεί και πριν από τα χρόνια του Ιπποκράτη (2,6)

Ενώ ο πρώτος ορισμός για την επιστήμη της ΝΕΥΡΟΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ της οποίας όπως αναφέραμε ουσιαστικά αποτελεί κλινικό - θεραπευτικό αντικείμενο η δυσλεξία δόθηκε από τον Ιπποκράτη στο κείμενο του «ΠΕΡΙΕΡΗΣ ΝΟΣΟΥ» όπου δίνει τον ορισμό και το αντικείμενο της επιστήμης της ΝΕΥΡΟΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ πριν ακόμα γίνει επίσημος όρος (4,7)

Το 1676 ο J. SCHMIDT κάνει την πρώτη ιστορική ανακοίνωση περιγραφής αφασίας χωρίς να δοθεί ιδιαίτερη σημασία από την επιστημονική κοινότητα της εποχής, σε παράλυση της δεξιάς πλειράς του σώματος περιγράφεται δυνατότητα γραφής καθ' υπαγόρευση αλλά αδυναμία κατανόησης του γραπτού κειμένου που μόλις έγραφε ο ασθενής επίσης αδυναμία εκφράσεως απόψεων, αντικαταστάσεις λέξεων (8)

Το 1861 ο BROCA με τη μελέτη του ασθενή του γνωστού ως κύριος TAN TAN (γιατί μοναδική λεκτική του δυνατότητα ήταν να επαναλαμβάνει στερεότυπα τις λέξεις TANTAN) ανακαλύπτει την περιοχή του εγκεφάλου που είναι υπεύθυνη για την λεκτική έκφραση (4,7,8,2)

Η ανακάλυψη αυτή δίνει το έναυσμα να ξεκινήσουν έρευνες για να εντοπισθούν περιοχές του εγκεφάλου που είναι υπεύθυνες για την λειτουργία της γραφής και της ανάγνωσης (6,8)

Το 1865 εξακριβώνεται ότι οργανικές βλάβες που εντοπίζονται στη μεσαία περιοχή του κυρίαρχου εγκεφαλικού ημισφαιρίου ήταν υπεύθυνες και για δυσκολίες στη γλωσσική επικοινωνία και όχι μόνο για ημιπληγία (8)

Το 1869 ο BRASTIAN υποστηρίζει ότι ανικανότητα αναγνωστική οφείλεται σε βλάβες του εγκεφάλου στην περιοχή που είναι γνωστή ως κέντρο BROCA (7,8)

Το 1877 ο KUSSMAUL εισάγει τον όρο

«Λεκτική Τύφλωση» για να χαρακτηρίσει τις περιπτώσεις αφασικών ασθενών που είχαν χάσει μόνο την αναγνωστική τους ικανότητα (6,8)

Το 1887 ο BERLIN χρησιμοποιεί τον όρο «δυσλεξία» για να αποδώσει καλύτερα την ίδια λειτουργική ανωμαλία που ο KUSSAMAUL χαρακτήρισε «λεκτική τύφλωση» (4,6,7,8,)

Το 1896 ο J. HINSHELWOOD με δύο άρθρα του το 1895 και το 1896 με θέμα την λεξική μνήμη και λεξική τύφλωση σε φημισμένα ιατρικά περιοδικά της εποχής παροτρύνει τους R. MORGAN και J. KERR να δώσουν την ίδια χρονική στιγμή, το 1986 ξεχωριστά ο καθένας τις δύο πρώτες κλινικές περιγραφές δυσλεξίας. Αναφέ-ρουν τις περιπτώσεις παιδιών που ενώ έχουν μαθηματική ικανότητα δεν τα καταφέρνουν στην ανάγνωση και στη γραφή (2,4,6,7,8,)

Το φαινόμενο που παρατήρησαν το χαρακτήριζαν «κληρονομική λεκτική τύφλωση» Επηρεασμένοι από το επιστημονικό κλίμα της εποχής και χωρίς καμία ανατομική απόδειξη αποδίδουν την δυσλειτουργία αυτή που παρατήρησαν σε ανωμαλίες της «γωνιώδους έλικας» (2,4,6,7,8,)

Το 1906 ο JACSON παρατηρώντας ανάλογα παθολογικά φαινόμενα με τους προηγούμενους εισάγει για το ίδιο φαινόμενο τον όρο «αλαξία» εννοώντας απλά και μόνο την αδυναμία ανάγνωσης και δεν κάνει αναφορές σε τύπους και μορφές (2,4,6,7,8)

Την ίδια χρονιά το 1906 οι Γάλλοι ερευνητές για να χαρακτηρίσουν τα φαινόμενα δυσλεξίας που παρατηρούσαν συνθέτουν τις ελληνικές λέξεις «τυφλός» και «λέξη» και τα αποδίδουν με τον όρο «κληρονομική τυφλο-λεξία» (2,4,6,7,8)

Το 1915 ο J. FILDES αναφέρει δυσκολίες και στον διαχωρισμό γεωμετρικών σχημάτων σε παιδιά που παρουσιάζουν τις συγκεκριμένες δυσλειτουργίες (2,4,5,6,7,8)

Η πρώτη ιστορική περίοδος της δυσλεξίας κλείνει το 1917 με την δημοσίευση της δεύτερης μονογραφίας του HINSHELWOOD με τίτλο «σύμφυτη λεξική τύφλωση» ο οποίος παρατήρησε ότι υπήρχαν δυσλεξικά παιδιά που αν και τα

κατάφεραν στη γραφή δεν μπορούσαν να διαβάσουν σιωπηρά, ούτε μπορούσαν να γράψουν καθ' υπαγόρευση. Υποστήριξε ότι αιτία της λεξικής τύφλωσης ήταν, όχι κάποια οργανική βλάβη στον εγκέφαλο αλλά ελλειπής ανάπτυξη των εγκεφαλικών κέντρων των οποίων η λειτουργία είναι υπεύθυνη για την οπτική μνήμη των λέξεων και των γραμμάτων, κέντρο το οποίο εντοπίζεται στην αριστερή γωνιώδη έλικα (L. A. G. LEFT ANGYLAR GURUS) (2,6,8.)

Αυτή η πρώτη περίοδος κλείνει με κύριο χαρακτηριστικό την αναγνώριση και την περιγραφή της δυσλεξίας.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Στην Γερμανία ο BARKHAM το 1917, ο BACHMANN το 1927 και ο ILING το 1929 επαναφέρουν τον όρο των MORGAN και KERR «κληρονομική λεκτική τύφλωση»(4,7,6.)

Οι χωρίς κλινικές αποδείξεις υποθέσεις και ερμηνείες του HINSHELWOOD, (την ίδια περίοδο) ο οποίος υποστήριξε την υπόθεση της ελλιπής ανάπτυξης των εγκεφαλικών κέντρων, των οποίων η λειτουργία είναι υπεύθυνη για την οπτική μνήμη των λέξεων το οποίο εντόπιζε στην αριστερή γωνιώδη έλικα (2,6,8,) παρέμεναν χωρίς αμφισβήτηση μέχρι που δημοσιεύθηκαν οι απόψεις του Αμερικάνου νευρολόγου SAMUEL ORTON ο οποίος απέδιδε την δυσλεξία σε μια εγκεφαλική λειτουργική βλάβη την οποία αποκάλεσε «στρεφοσιμβολία». Η υπόθεση του ήταν ότι στο αριστερό εγκεφαλικό ημισφαίριο τα γράμματα καταγράφονται, όσον να αφορά τον προσανατολισμό και την θέση τους, όπως τα αντιλαμβανόμαστε (οπτικά) στην πραγματικότητα. Ενώ στο δεξί εγκεφαλικό ημισφαίριο καταγράφονται με τρόπο καθρεπτικό (2,4,6,7,8)

Αυτό σημαίνει ότι - για παράδειγμα το νούμερο 3 καταγράφεται στο αριστερό εγκεφαλικό ημισφαίριο σαν 3, ενώ στο δεξί εγκεφαλικό ημισφαίριο, λόγω καθρεπτικής καταγραφής (όσον αφορά τον προσανατολισμό και την θέση όπως είπαμε) καταγράφεται ως ε. Σύμφωνα λοιπόν με τις απόψεις του ORTON οι αμφιδέξιοι και οι αριστερόχειρες όπως πίστευαν ότι είναι οι περισσότεροι δυσλεξικοί καταφεύγουν για πληροφόρηση στο κυρίαρχο εγκεφαλικό ημι-

σφαίριο, δεξί εγκεφαλικό ημισφαίριο, απ' όπου λόγω της καθρεπτικής καταγραφής λαμβάνουν λανθασμένες πληροφορίες, όσον αφορά τον προσανατολισμό και την θέση των γραμμάτων. (2,4,6,7,8)

Γι αυτό το 3 καταγράφεται ε. Οι απόψεις του δεν έγιναν ευρύτερα αποδεκτές από την επιστημονική κοινότητα παρ' όλη την λογικοφάνεια τους αλλά κατόρθωσαν να δώσουν ώθηση για μεγαλύτερη έρευνα και προβληματισμό.

Την ίδια χρονική περίοδο ο ILING παρατηρεί σε έρευνες που έκανε σχετικά με την δυσλεξία ότι υπάρχουν δυσκολίες και για τα σύμβολα των αριθμών τα οποία είναι πιο απλά από τα σύμβολα των γραμμάτων. (4,6,7)

Το 1930 ο AUGUSTE και JACQUE LEY παρατηρούν στις έρευνες τους ότι υπάρχει μεγαλύτερο ποσοστό δυσλεξικών στα αγόρια από ότι στα κορίτσια. Χωρίς όμως να προσδιορίζουν την αναλογία (σήμερα γνωρίζουμε ότι είναι 4:1) και χωρίς να δώσουν και κάποια πιθανή αιτιολογία (4,6,7)

Αρκετά χρόνια αργότερα ο GESCHIND (1983, 1985) για να αιτιολογήσει την υψηλότερη συχνότητα στα αγόρια στηρίχθηκε σε εμβρυολογικές μελέτες όπου διαπιστώθηκε ότι το δεξί ημισφαίριο έχει την τάση να αναπτύσσεται γρηγορότερα, στους δυσλεξικούς παρατηρείται μια υπερανάπτυξη του δεξιού εγκεφαλικού ημισφαιρίου, γιατί στις γλωσσικές περιοχές του αριστερού εγκεφαλικού ημισφαιρίου παρατηρείται αργή μετανάστευση νευρώνων, οι υψηλές ποσότητες τεστοστερόνης που παράγει το αρσενικό κατά την εμβρυολογική του ζωή, ενοχοποιούνται για την αργή νευρωνική μετανάστευση. (2,4,6,7)

Το 1937 - 1943 ο OBREDANE στις έρευνες του για την δυσλεξία διαπιστώνει συνοδά παθολογικά φαινόμενα στα ήδη διαπιστωμένα όσον αφορά την μάθηση και στην αίσθηση του χώρου και του χρόνου. Χρησιμοποιεί πρώτος τον όρο DYS - LECTURE (δυσλεξία) δίνοντας τον ορισμό της: δυσλεξία είναι η δυσκολία εκμάθησης της ανάγνωσης σε άτομα τα οποία δεν παρουσιάζουν καμία αισθητική, κινητική αναπηρία των οποίων το διανοητικό επίπεδο δεν

παρουσιάζει προβλήματα. (4,7)

Ο δεύτερος ιστορικός κύκλος για τον όρο δυσλεξία κλείνει με τον LASOVANINE, όπου στην περιγραφή που κάνει για το σύνδρομο του φωνητικού καταμερισμού, που πατατηρείται στις αφασίες διαπιστώνει ίδια παθολογικά γλωσσολογικά φαινόμενα με αυτά των δυσλεξικών. (4,6,7)

Γ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Η τρίτη αφορά το διάστημα από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο μέχρι σήμερα. Λόγω των πολλών κρανιοεγκεφαλικών κακώσεων που συνέβησαν κατά την διάρκεια του πολέμου δόθηκε η δυνατότητα για πληρέστερη μελέτη της παθολογίας και λειτουργικότητας του εγκεφάλου. Στην σύγχρονη εποχή έχουν διαμορφωθεί τέσσερις κατευθύνσεις όσον αφορά την μελέτη της δυσλεξίας.

α. στατιστικές μελέτες

β. παιδαγωγική θεώρηση και αντιμετώπιση

γ. ψυχολογική ερμηνεία της παθολογίας της δυσλεξίας και αντίστοιχη θεραπευτική αντιμετώπιση.

δ. η νευροψυχολογική αποτέλεσμα της ιδιαίτερης ανάπτυξης της επιστήμης της Νευροψυχολογίας από το 2ο παγκόσμιο πόλεμο και μετά. Η κλινική νευροψυχολογία είναι αυτή που έβαλε το θέμα δυσλεξία στη σωστή του βάση γιατί ανεξάρτητα αν τα σημεία που χαρακτηρίζουν τη δυσλεξία έχουν και ψυχολογικό και παιδαγωγικό χαρακτήρα, η ρίζα τους το αίτιο τους βρίσκεται στην δυσλειτουργία των ανωτέρων λειτουργιών του εγκεφάλου που είναι υπεύθυνες για τις λειτουργίες

της μάθησης (2,7)

Και ο όρος ΔΥΣΛΕΞΙΚΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ που έδωσε ο νευροψυχολόγος - νευρογλωσσολόγος Χρ. Εμ. Καρπαθίου κατά την γνώμη μας είναι αυτός ανταποκρίνεται στην κλινική, νευρο-ψυχολογική πραγματικότητα της δυσλεξίας.

ΔΥΣΛΕΞΙΚΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ είναι ένα σύνολο καθορισμένων συμπτωμάτων τα οποία επηρεάζουν την μάθηση την ανάγνωση την γραφή την έκφραση και αίσθηση στο χώρο και στο χρόνο, τα οποία μεμονωμένα δεν είναι δυνατόν να προσδιορίσουν την φύση του προβλήματος. Τα καθορισμένα σε αυτά συμπτώματα είναι αποτέλεσμα δυσλειτουργίας ανωτέρων λειτουργιών του εγκεφάλου. (4,7)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καρπαθίου, (Χρ.) Νευρογλωσσολογική Λογοθεραπεία, Ελλην Αθήνα, 1996
- Καραπέτσας, (Α.) Η Δυσλεξία στο παιδί, Αθήνα, 1993
- Μάρκου, (Σπ.) Δυσλεξία, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1993.
- Καρπαθίου (Χρ.) Καρπαθίου, (Στ.) Κλινική Νευροψυχολογία, Ελλην Αθήνα, 1993
- Icd 10, απόδοση στα ελληνικά Κ. Σταφάνης, Κ. Σολαδάτος, Β. Μαυρέας, Βήτα, Αθήνα, 1993
- Καντέρε - Λίβερη, (Α.) Εσύ ξέρεις τι είναι Δυσλεξία, 1995
- Καρπαθίου, (Χρ.) Δυσλεξία, Ελλην, 4η έκδοση 1994
- Πόρποδα, (Κ.) Δυσλεξία, Αθήνα, 1993.